

GŁÓWNY URZĄD STATYSTYCZNY
Departament Warunków Życia

Informacja sygnałna

Ubóstwo w Polsce na tle krajów Unii Europejskiej w świetle Europejskiego Badania Dochodów i Warunków Życia – EU-SILC 2008¹

Według sformułowanej w 1984 r. i obowiązującej nadal w Unii Europejskiej definicji o charakterze koncepcyjnym – „ubóstwo odnosi się do osób, rodzin lub grup osób, których zasoby (materialne, kulturowe i społeczne) są ograniczone w takim stopniu, że wyklucza to je z minimalnego sposobu życia w kraju, w którym mieszkają” (EEC1985)

Jak mierzy się poziom ubóstwa obiektywnego w Unii Europejskiej?

W ostatnich latach podstawą prowadzenia systematycznych analiz dotyczących zasięgu i społecznego zróżnicowania ubóstwa w Unii Europejskiej są wyniki prowadzonego przez wszystkie kraje członkowskie **Europejskiego Badania Dochodów i Warunków Życia**, zwanego w skrócie od angielskiej nazwy **EU-SILC** (**EU** Statistics on **I**ncome and **L**iving **C**ondition).

Według wspólnie uzgodnionej i przyjętej przez Eurostat (Urząd Statystyczny Unii Europejskiej) metodologii, za zagrożone ubóstwem uważa się osoby żyjące w gospodarstwach domowych, których dochód do dyspozycji jest niższy od granicy ubóstwa ustalonej na poziomie 60% mediany² dochodu w danym kraju. Przyjęto zatem relatywne podejście do pomiaru ubóstwa,

¹ Notatka opracowana w oparciu o dane Eurostat dostępne m.in. na stronie internetowej <http://epp.eurostat.ec.europa.eu> oraz obliczenia wykonane przez GUS

² Mediana czyli wartość środkowa, to wartość cechy w szeregu uporządkowanym, powyżej i poniżej której znajduje się jednakowa liczba obserwacji. Na podstawie EU-SILC 2008 wartość mediany dochodu do dyspozycji w Polsce oszacowano na 15720 złotych rocznie (w przeliczeniu na jedną dorosłą osobę w gospodarstwie domowym), co oznacza, że połowa osób w Polsce osiągała dochody niższe od tej kwoty.

w którym próg ubóstwa powiązany jest ze standardem życia w poszczególnych krajach. Miara ta określa zatem grupę ludności będącą w każdym z krajów, w relatywnie najtrudniejszej sytuacji dochodowej (bez odniesienia do poziomu dochodów w pozostałych państwach).

Jaki jest zasięg ubóstwa relatywnego w Unii Europejskiej i w Polsce?

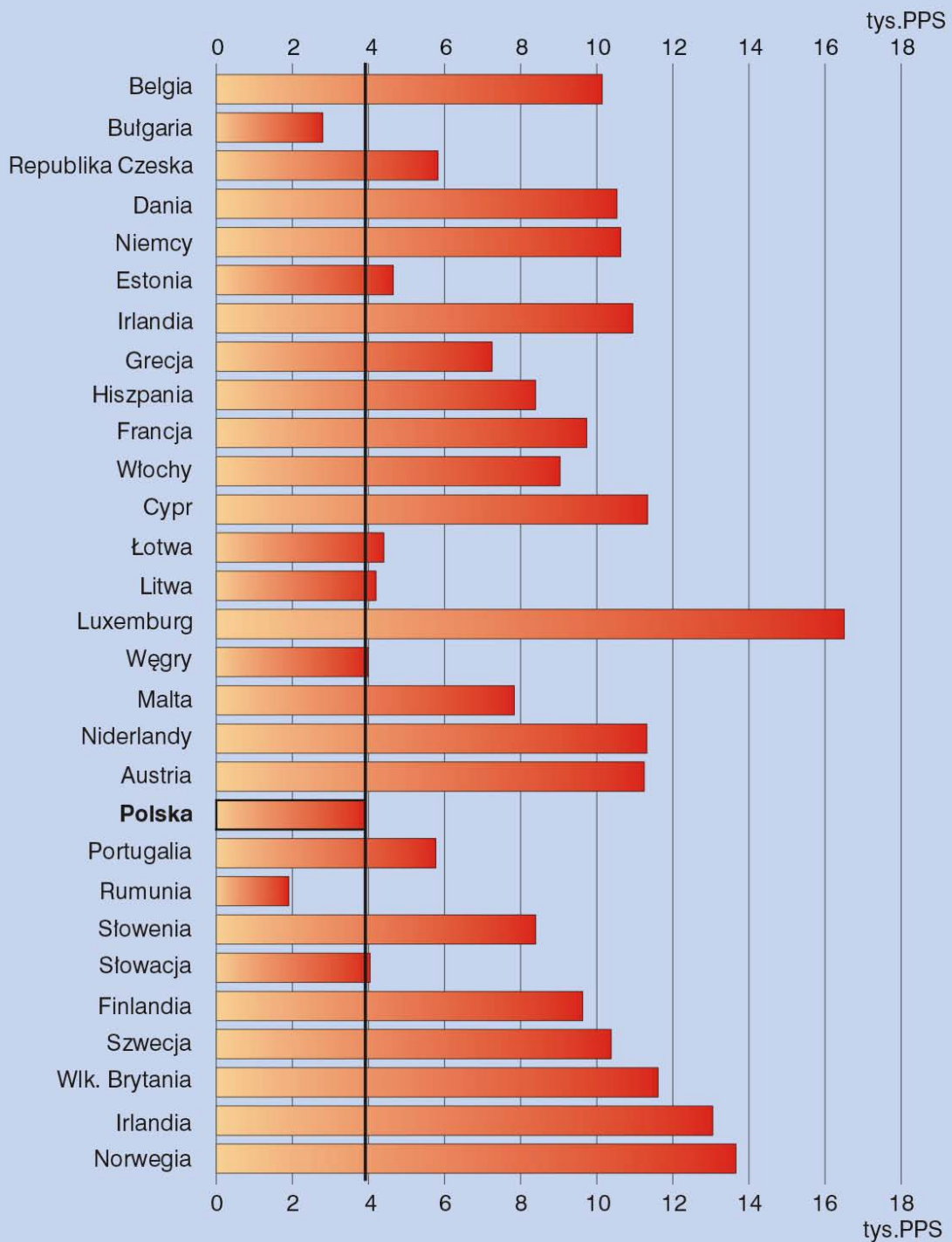
Z aktualnie dostępnych szacunków Eurostatu przeprowadzonych na podstawie EU-SILC 2008, w którym to badaniu zbierano generalnie informacje o sytuacji dochodowej gospodarstw domowych w 2007 r. wynika, że w sferze ubóstwa relatywnego żył w tym czasie co szósty obywatel Unii Europejskiej (17% osób - od 9% w Czechach, 11% w Słowacji i Niderlandach do 23% w Rumunii, 26% na Łotwie).

W Polsce wskaźnik zagrożenia ubóstwem relatywnym był taki, jak średnia dla 27 krajów Unii i wyniósł 17%. Jednocześnie jednak Polska zaliczała się do grona krajów charakteryzujących się najniższym poziomem granic ubóstwa.

Wartość granicy ubóstwa dla gospodarstwa jednoosobowego wynosiła w Polsce około 9,4 tys. zł rocznie, a po uwzględnieniu różnic cen w krajach Unii – 3,9 tys. PPS³. Najniższy poziom granic ubóstwa odnotowano w Rumunii – 1,9 tys. PPS i Bułgarii – poniżej 2,8 tys. PPS; zbliżony chociaż nieco wyższy (4 - 4,4 tys. PPS) na Słowacji, Węgrzech, na Litwie i Łotwie natomiast najwyższy poziom - w Luksemburgu – 16,5 tys. PPS i w Wielkiej Brytanii – 11,6 tys. PPS). Tak więc **próg ubóstwa dochodowego w Polsce, po uwzględnieniu różnic w poziomie cen między krajami, był około dwukrotnie wyższy niż w Rumuni ale np. około trzykrotnie niższy niż w Wielkiej Brytanii.**

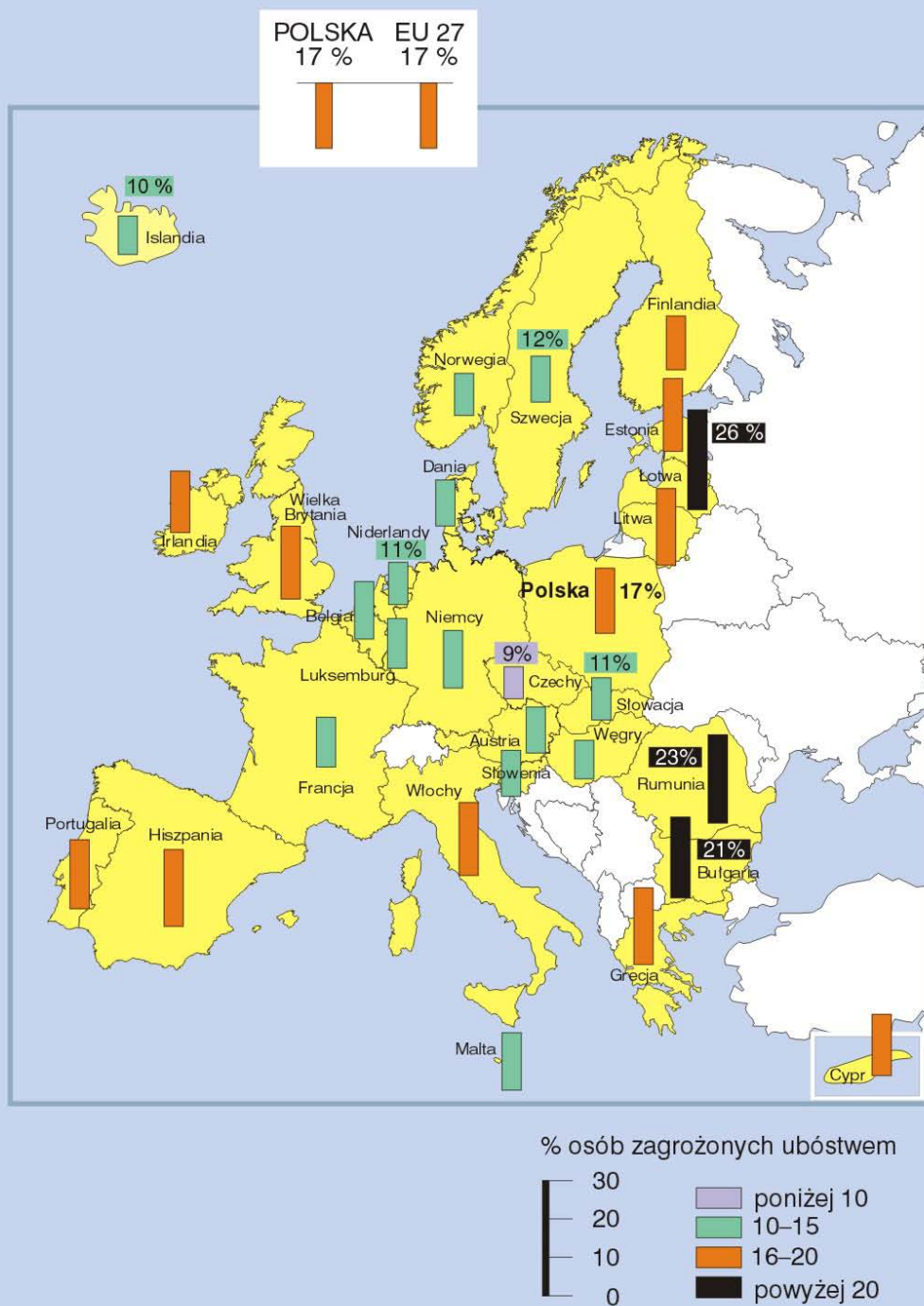
³ Wspólna waluta umowna, której jednostką jest standard siły nabywczej (Purchasing Power Standard - PPS). Wartość jednego PPS równa się liczbie jednostek waluty danego kraju odpowiadającej 1 euro na rynku krajowym, przy uwzględnieniu relacji cen danego kraju do cen pozostałych krajów biorących udział w porównaniu.

Poziom relatywnej granicy ubóstwa w krajach UE (gospodarstwa 1-osobowe)

Źródło: Dane Eurostatu (na podstawie EU-SILC 2008).

Wskaźnik zagrożenia ubóstwem realatywnym – – Polska na tle krajów UE

Źródło: Dane Eurostatu (na podstawie EU-SILC 2008).

O społecznym zróżnicowaniu zasięgu ubóstwa...

W Unii Europejskiej relatywnie częściej niż przeciętnie ubóstwem zagrożone są dzieci (osoby w wieku 0 - 17 lat) oraz osoby starsze (w wieku 65 lat i więcej).

W sferze ubóstwa relatywnego żyło w Unii Europejskiej co piąte dziecko (20%). W przypadku dzieci stopa ubóstwa wahała się od 9% w Danii, 12% w Finlandii oraz w Słowenii do 25 % we Włoszech, na Łotwie, 26% w Bułgarii i 33% w Rumunii. **W Polsce poniżej granicy ubóstwa relatywnego żyło 22% dzieci. Polska należała do krajów o najwyższym stopniu zagrożenia ubóstwem dzieci i młodzieży, chociaż w ostatnich latach obserwuje się poprawę sytuacji w tym zakresie** (w porównaniu ze wskaźnikami ubóstwa szacowanymi na podstawie badania EU-SILC 2007 odnotowano dwupunktowy spadek zasięgu ubóstwa relatywnego – z 24% do 22%).

Relatywnie najczęściej w sferze ubóstwa znajdowały się dzieci z rodzin wielodzietnych i niepełnych. **Wskaźnik zagrożenia ubóstwem wśród gospodarstw domowych złożonych z 2 osób dorosłych z przynajmniej 3 dzieci na utrzymaniu wynosił w Unii Europejskiej 26%** (24%-wśród „starych krajów członkowskich”, 31% wśród „nowych”). **W Polsce stopa ubóstwa wśród tego typu gospodarstw domowych kształtowała się na poziomie 34%.**

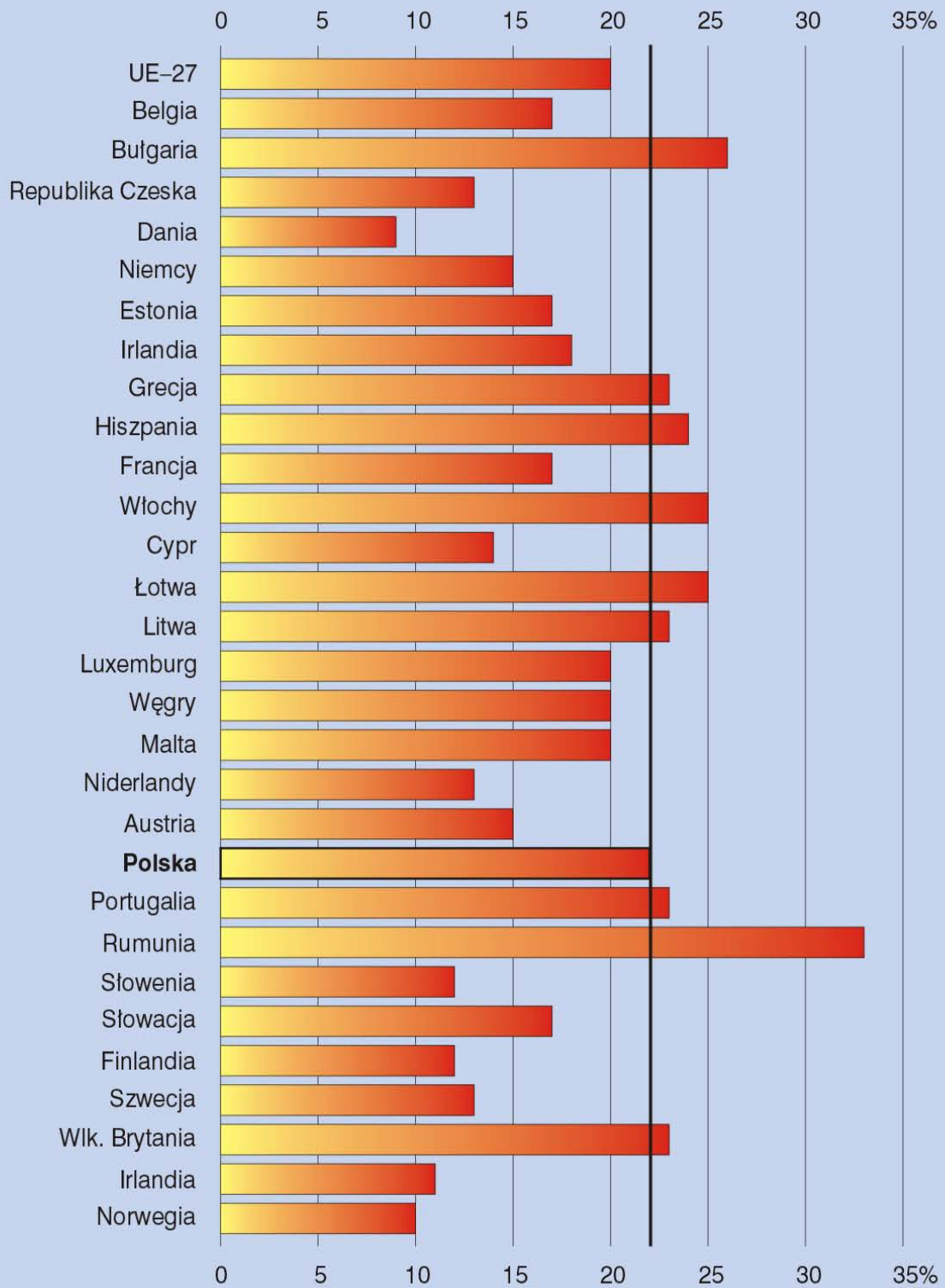
Wśród samotnych rodziców z dziećmi na utrzymaniu w UE zagrożonych ubóstwem było 35% osób (od 16% w Danii do 57% na Malcie); w Polsce – **30% osób.**

Wśród osób w wieku co najmniej 65 lat – dziewiętnastu na stu mieszkańców Unii Europejskiej żyło w sferze ubóstwa. Wskaźnik zagrożenia ubóstwem relatywnym dla tej grupy osób wynosił od 4% na Węgrzech, 5% w Luksemburgu do 39% - w Estonii, 49% na Cyprze oraz 51% na Łotwie. **W Polsce, wśród osób starszych, dochody poniżej granicy ubóstwa miało 12% osób. Jest to nadal jeden z najniższych wskaźników ryzyka ubóstwa dla tej grupy wiekowej w Unii Europejskiej, chociaż w porównaniu z wynikami badania z roku 2007 odnotowano 4 punktowy wzrost wskaźnika zagrożenia ubóstwem dla tej grupy osób.**

Niekorzystnie natomiast na tle większości krajów Unii przedstawiała się w Polsce sytuacja osób pracujących. W populacji osób pracujących (w wieku co najmniej 18 lat) wskaźnik zagrożenia ubóstwem dla 27 krajów Unii Europejskiej oszacowano na ok. 8% (od 4% do 17%); **Polska, ze wskaźnikiem wynoszącym 12% należała do krajów o najwyższej stopie ubóstwa wśród tej grupy ludności. Wyższe wartości wskaźnika odnotowano w Grecji (14%) i Rumunii (17%).**

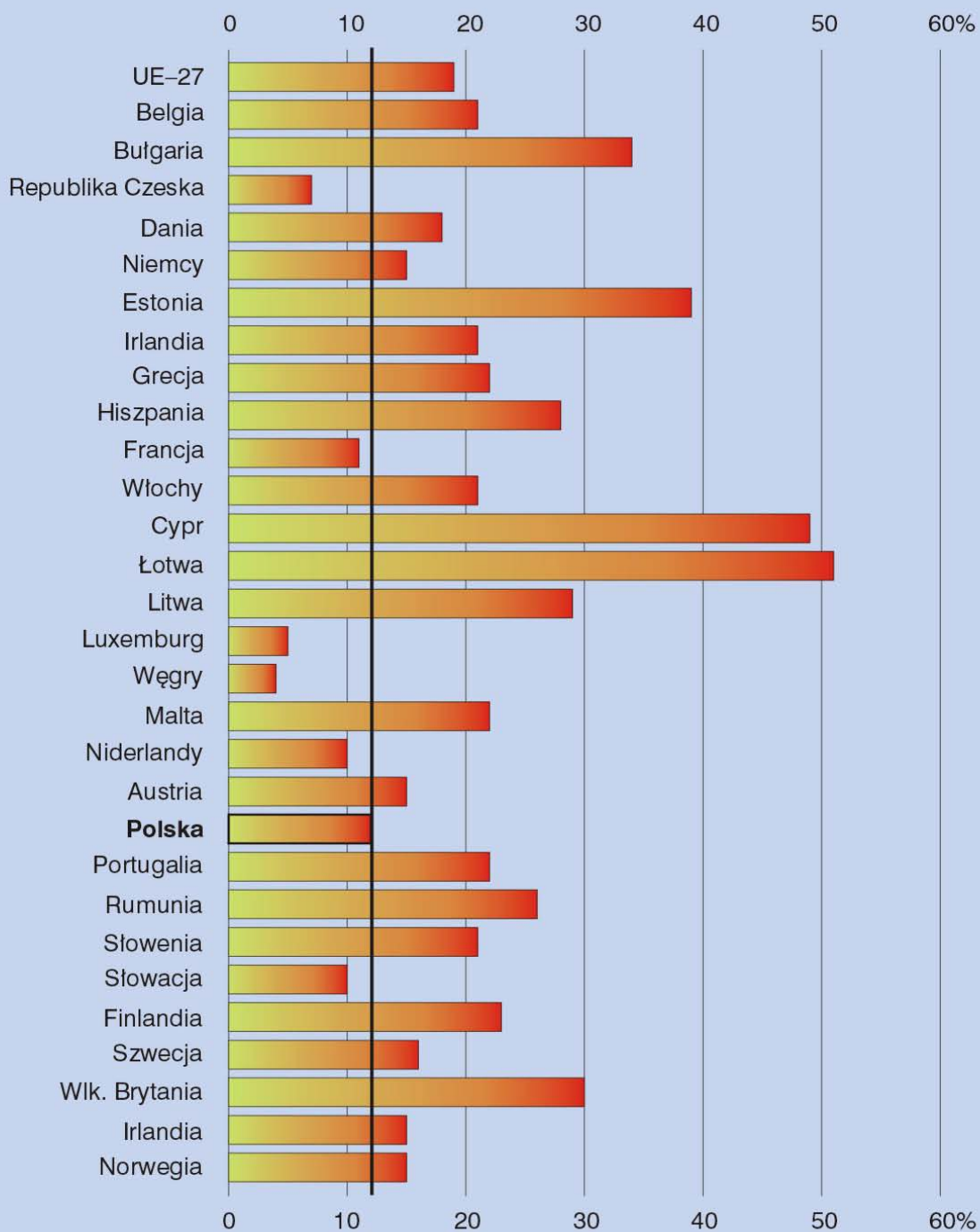
Wśród osób bezrobotnych (w wieku 18 lat i więcej) w Unii Europejskiej ubóstwem dochodowym zagrożonych było 44% osób (od 28% w Irlandii do 61% w Estonii). **W Polsce wskaźnik zagrożenia ubóstwem osób bezrobotnych kształtował się na poziomie niższym od średniej unijnej i wynosił 39%.**

Wskaźnik zagrożenia ubóstwem relatywnym dzieci (osób poniżej 18 lat) w krajach UE

Źródło: Dane Eurostatu (na podstawie EU-SILC 2008).

Wskaźnik zagrożenia ubóstwem relatywnym osób w wieku 65 lat i więcej w krajach UE

Źródło: Dane Eurostatu (na podstawie EU-SILC 2008).

W jakim stopniu transfery społeczne ograniczają zasięg ubóstwa relatywnego?

Aby odpowiedzieć na to pytanie oblicza się hipotetyczne wskaźniki zagrożenia ubóstwem – określane jako wskaźniki zagrożenia ubóstwem bez uwzględnienia w dochodach transferów społecznych. Obliczane są one bowiem w oparciu o dochody gospodarstw domowych z wyłączeniem wartości otrzymywanych świadczeń społecznych.

Jeżeli od dochodów gospodarstw domowych odjelibyśmy wszystkie świadczenia społeczne z wyjątkiem świadczeń związanych z wiekiem (głównie emerytury), to wskaźnik zagrożenia ubóstwem (przy przyjęciu progu ubóstwa na poziomie 60% mediany dochodów do dyspozycji) wzrósłby w Krajach Unii z 17% do 25%. W takim samym stopniu (z 17% do 25%) brak dochodów z transferów społecznych (innych niż emerytury i renty rodzinne) zwiększyłby zasięg ubóstwa Polsce.

Transfery społeczne odgrywają szczególnie istotną rolę w redukcji ubóstwa dzieci.

Wpływ transferów społecznych na redukcję wskaźnika zagrożenia ubóstwem

(na podstawie EU-SILC 2008)

	osoby poniżej 18 lat		osoby w wieku 18-64 lata		osoby w wieku 65 lat i więcej	
	wskaźnik po uwzględnieniu w dochodach transferów społecznych	wskaźnik bez uwzględnienia w dochodach transferów społecznych	wskaźnik po uwzględnieniu w dochodach transferów społecznych	wskaźnik bez uwzględnienia w dochodach transferów społecznych	wskaźnik po uwzględnieniu w dochodach transferów społecznych	wskaźnik bez uwzględnienia w dochodach transferów społecznych
EU 27	20	33	15	23	19	23
EU 15	19	32	15	23	20	23
PL	22	33	16	25	12	15

Zródło: Na podstawie danych Eurostatu (wersja ze stycznia 2010 r.)

Czy w ostatnich latach zasięg ubóstwa relatywnego w Polsce zmniejszył się?

Ze zrealizowanych w latach 2005-2008 corocznych europejskich badań dochodów i warunków życia wynika, że wskaźnik zagrożenia ubóstwem relatywnym w krajach Unii Europejskiej kształtował się w okresie objętym badaniami na poziomie 16-17%. **W Polsce natomiast, stopa ubóstwa szacowanego w oparciu o te badania zmalała z 21% do 17%.** Świadczy to o ograniczeniu różnicowania sytuacji dochodowej polskiego społeczeństwa w tym okresie. Istotne jest również to, że zmniejszenie zasięgu ubóstwa nastąpiło przy obserwowanym w tym czasie⁴ wzroście dochodów realnych ludności.

Ubóstwo oceniane z punktu widzenia deprivacji potrzeb

Aby móc lepiej rozpoznać i zilustrować sytuację materialną społeczeństwa w krajach Unii Europejskiej Eurostat oblicza proste i złożone wskaźniki mówiące o możliwości zaspokojenia, różnych potrzeb, w tym wskaźnik deprivacji materialnej. Przy obliczaniu wskaźnika deprivacji materialnej wzięto pod uwagę brak możliwości zaspokojenia, ze względu na problemy finansowe, potrzeb uznanych w warunkach europejskich za podstawowe. W związku z tym, wskaźnika tego nie należy traktować jako wskaźnika poziomu życia a jedynie jako jeden z mierników ubóstwa materialnego.

⁴ Stopa ubóstwa szacowana na podstawie badania EU-SILC 2008 przy przyjęciu realnej wartości granicy ubóstwa z roku 2005 wynosi dla Polski 8% (dla Unii Europejskiej 12%).

Za granicę deprivacji materialnej przyjęto brak możliwości zaspokojenia co najmniej 3 z 9 uwzględnionych potrzeb (tablica poniżej). Interpretując ten złożony wskaźnik należy pamiętać, że przy jego konstruowaniu wzięto pod uwagę bardzo zróżnicowane potrzeby, uwzględniono przy tym zarówno oceny subiektywne jak i mierniki o charakterze obiektywnym. Każda zmiana zestawu potrzeb uwzględnionych przy konstruowaniu wskaźnika wpłynęłaby na jego wartość.

Wybrane wskaźniki deprivacji materialnej na podstawie EU-SILC 2008

Wyszczególnienie	Wskaźnik deprivacji materialnej* - % osób w gospodarstwach domowych	% osób w gospodarstwach domowych deklarujących brak możliwości realizacji danej potrzeby ze względów finansowych			% osób w gospodarstwach domowych nie posiadających ze względów finansowych samochodu
		opłacenie tygodniowego wyjazdu rodziny na wypoczynek raz w roku	jedzenie mięsa lub ryb co drugi dzień	ogrzewanie mieszkania odpowiednio do potrzeb	
EU-27	17	37	9	10	9
Polska	32	63	21	20	17
Maksymalna wartość w EU	51	76	30	35	49
Minimalna wartość w EU	4	10	2	1	1

* występują przynajmniej 3 z 9 branych pod uwagę symptomów ubóstwa:

1. Deklaracja braku środków finansowych na opłacenie tygodniowego wyjazdu rodziny na wypoczynek raz w roku
2. Deklaracja braku możliwości ze względów finansowych jedzenia mięsa, ryb (wegetariańskiego odpowiednika) co drugi dzień
3. Deklaracja braku możliwości ze względu na trudności finansowe ogrzewania mieszkania odpowiednio do potrzeb
4. Brak możliwości pokrycia niespodziewanego wydatku (w wysokości odpowiadającej miesięcznej wartości przyjętej w danym kraju granicy ubóstwa relatywnego, w roku poprzedzającym badanie)
5. Zaległości w terminowych opłatach związanych z mieszkaniem, spłatach rat i kredytów
6. Brak w gospodarstwie domowym ze względów finansowych telewizora kolorowego
7. Brak w gospodarstwie domowym ze względów finansowych samochodu
8. Brak w gospodarstwie domowym ze względów finansowych pralki
9. Brak w gospodarstwie domowym ze względów finansowych telefonu (stacjonarnego lub komórkowego)

Źródło: Na podstawie danych Eurostatu (wersja ze stycznia 2010 r.)

W roku 2008 co szósty mieszkaniec Unii Europejskiej dotknięty był (zgodnie z przyjętą definicją wskaźnika) deprivacją materialną (17%)⁵. Najwyższą wartość wskaźnik deprivacji materialnej osiągnął w Rumunii i Bułgarii (50-51%) oraz na Łotwie i na Węgrzech (35-37%), natomiast najniższą – w Luksemburgu, Niderlandach i Szwecji (4-5%).

W Polsce - przynajmniej 3 z 9 uwzględnionych potrzeb - nie mogło w tym czasie zaspokoić 32% osób, czyli prawie dwukrotnie więcej niż średnio w Uni Europejskiej. Jeżeli weźmiemy pod uwagę możliwość zaspokojenia poszczególnych potrzeb, to okaże się, że na opłacenie tygodniowego wyjazdu wakacyjnego nie mogło sobie pozwolić 63% Polaków (w Unii -37% osób), na zjedzenie co drugi dzień pełnowartościowego posiłku (z mięsem, rybą) nie było stać co piątego Polaka (w Unii – co 11 osobę). Co piątemu mieszkańcowi Polski nie wystarczało pieniędzy na ogrzewanie mieszkania (co 10 mieszkańcowi Unii) a samochodu do prywatnego użytku (niezależnie od jego wartości) nie miało z powodów finansowych 17% Polaków (w Unii - 9%).

⁵ W większym stopniu, co jest zrozumiałe, deprivacją materialną dotknięte są osoby żyjące w ubóstwie dochodowym. Z szacunków Eurostatu wynika, że w 2008 r. wskaźnik deprivacji materialnej w populacji osób zagrożonych ubóstwem relatywnym wyniósł w Unii Europejskiej - 40% (od 14% w Szwecji, 17% w Luksemburgu do 78% w Rumunii, 93% w Bułgarii) natomiast w Polsce problemy z zaspokojeniem przynajmniej 3 z 9 uwzględnianych potrzeb miało 59% osób ubogich.

O przestrzennym zróżnicowaniu ubóstwa w Polsce - w których województwach najbiedniej?

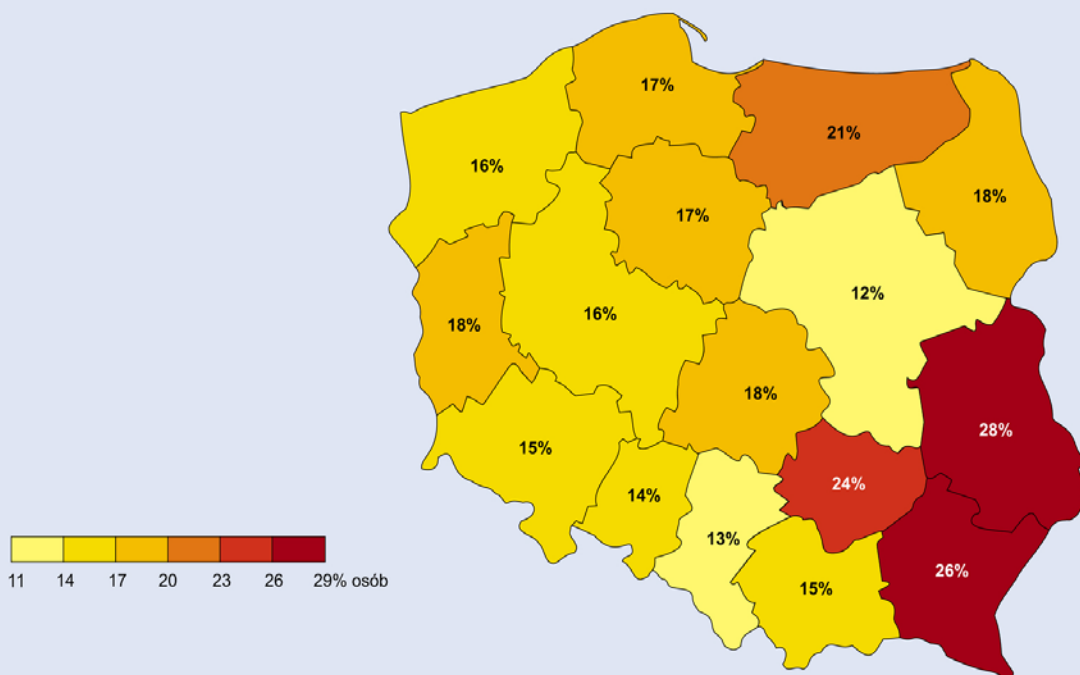
ubóstwo dochodowe...

Obliczone na podstawie EU-SILC 2008 (według metodologii Eurostatu) przez GUS wojewódzkie wskaźniki zagrożenia ubóstwem relatywnym wahały się od 12 % do 28 %.

Najniższymi wskaźnikami ubóstwa dochodowego odznaczały się województwa mazowieckie oraz śląskie. Najwięcej Polaków zagrożonych biedą dochodową mieszkało w województwach: lubelskim, podkarpackim oraz świętokrzyskim.

Nie zapominajmy jednak o dużym zróżnicowaniu sytuacji dochodowej wewnątrz województw.

Wskaźnik zagrożenia ubóstwem relatywnym według województw (na podstawie EU-SILC 2008)

Źródło: Szacunki GUS; wskaźniki obliczane według metodologii stosowanej przez Eurostat.

**Wskaźniki zagrożenia ubóstwem relatywnym i zróżnicowanie dochodów
(na podstawie EU-SILC 2008)**

Wyszczególnienie	Wskaźnik zagrożenia ubóstwem relatywnym (% osób)	Wskaźniki zróżnicowania poziomu dochodów do dyspozycji	
		średni dochód	mediana dochodu
Polska	17	100,0	100,0
Województwa:			
Dolnośląskie	15	106	108
Kujawsko-pomorskie	17	89	93
Lubelskie	28	82	84
Lubuskie	18	93	93
Łódzkie	18	93	95
Małopolskie	15	98	100
Mazowieckie	12	126	110
Opolskie	14	104	110
Podkarpackie	26	81	87
Podlaskie	18	89	94
Pomorskie	17	107	105
Śląskie	13	105	111
Świętokrzyskie	24	84	89
Warmińsko-mazurskie	21	84	89
Wielkopolskie	16	95	97
Zachodniopomorskie	16	107	111

ubóstwo z punktu widzenia zaspokojenia wybranych potrzeb...

Biorąc pod uwagę założenia metodologiczne przyjęte przez Eurostat GUS oszacował także wojewódzkie wskaźniki deprivacji materialnej. We wszystkich województwach złożony wskaźnik deprivacji materialnej przekracza, i to znacząco, średnią unijną.

Okazuje się, że najwyższym wskaźnikiem deprivacji materialnej (przypomnijmy, że dotyczy to sytuacji w której gospodarstwo domowe nie ma możliwości zaspokojenia co najmniej 3 z 9 uwzględnionych potrzeb) odznaczały się województwa: lubuskie, świętokrzyskie, podkarpackie, lubelskie, małopolskie i zachodniopomorskie (36-41% osób). Z najmniejszym poziomem kumulacji symptomów ubóstwa materialnego mamy do czynienia w województwie podlaskim (20% osób) oraz mazowieckim (25%).

Przy interpretacji wyników należy pamiętać zarówno o przyjętych założeniach metodologicznych, w tym o subiektywnym charakterze wielu ocen uwzględnionych we wskaźniku, jak również o dużym zróżnicowaniu wewnętrznym w obrębie województw. Niska wartość wskaźnika w województwie podlaskim nie oznacza, że w tym regionie mamy do czynienia z najwyższym poziomem życia, a jedynie to, że mieszkańcy tego województwa w relatywnie najmniejszym stopniu odczuwają brak możliwości zaspokojenia uwzględnionych we wskaźniku potrzeb.

**Wybrane wskaźniki deprivacji materialnej na podstawie EU-SILC 2008
według województw**

Wyszczególnienie	Wskaźnik deprivacji materialnej* - % osób w gospodarstwach domowych	% osób w gospodarstwach domowych deklarujących brak możliwości realizacji danej potrzeby ze względów finansowych			% osób w gospodarstwach domowych nie posiadających ze względów finansowych samochodu	Wskaźnik braku deprivacji materialnej** - % osób w gospodarstwach domowych
		opłacenie tygodniowego wyjazdu rodziny na wypoczynek raz w roku	jedzenie mięsa lub ryb co drugi dzień	ogrzewanie mieszkania odpowiednio do potrzeb		
Polska	32	63	21	20	17	28
Województwa:						
Dolnośląskie	30	56	18	23	18	31
Kujawsko-pomorskie	32	71	15	17	19	23
Lubelskie	36	71	26	17	19	23
Lubuskie	41	66	26	33	25	26
Łódzkie	34	68	20	25	19	24
Małopolskie	36	69	27	23	16	24
Mazowieckie	25	55	18	14	18	35
Opolskie	26	64	19	19	12	27
Podkarpackie	36	77	31	22	13	19
Podlaskie	20	69	12	13	13	27
Pomorskie	28	61	17	19	17	32
Śląskie	28	55	22	19	17	32
Świętokrzyskie	37	73	27	33	14	20
Warmińsko-mazurskie.....	35	74	25	23	19	20
Wielkopolskie.....	26	61	15	16	13	31
Zachodniopomorskie....	36	65	23	29	21	27

* występują przynajmniej 3 z 9 branych pod uwagę symptomów ubóstwa

** nie występuje żaden z 9 branych pod uwagę symptomów ubóstwa

Źródło: Szacunki GUS na podstawie EU-SILC 2008.

Opracowanie:

Anna Szukielojć-Bieńkuńska

Tel. 22 608 35 21

e-mail: a.bienkunska@stat.gov.pl